

uit de serie
Belangrijke Amsterdamse Architecten

Jacob van Campen (1595-1657)

Als u gevraagd zou worden wat de beroemdste architect van de zeventiende eeuw is, komt tien tegen één Jacob van Campen eruit rollen. Maar als je dan zijn oeuvre bekijkt dat in Amsterdam terecht is gekomen, blijkt dat je aan de vingers van één hand wel genoeg hebt. Zeker als je je beperkt tot de bouwwerken die uitgevoerd werden. Bij bestudering blijkt al snel dat hij door het hele land werkzaam was en vooral in Den Haag, waar de stadhouderlijke familie een belangrijke opdrachtgever werd. In Amsterdam werd hij hoofdzakelijk ingehuurd voor overheids-bouwwerken. Iedereen weet dat die relatie nog tijdens de bouw van zijn beroemdste schepping, het stadhuis op de Dam, op de klippen liep en Van Campen het werk en de stad in de steek liet.

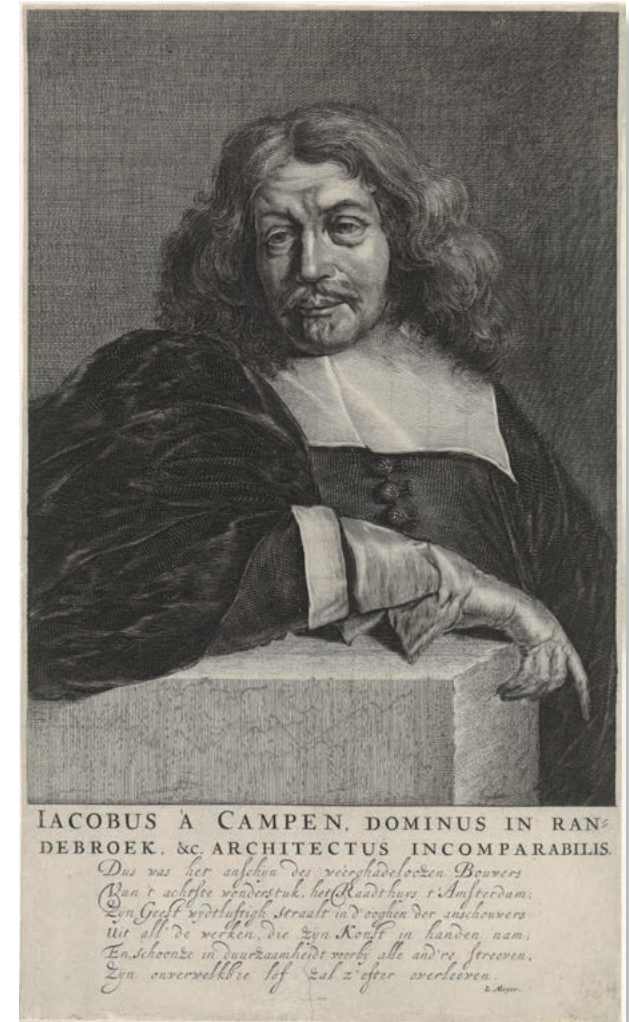
Jacobs opleiding

Jacob van Campen werd op 2 februari 1595 in Haarlem geboren als eerste kind van de koopman Pieter Jacobsz van Campen en Gerritge Claes Jansz Berendsdr. Pieters familie was wel in goeden doen maar door zijn huwelijk was hij in een voornamelijk patriciërsfamilie geraakt. Jacobs grootvader en naamgever woonde en werkte wel in Amsterdam, als rijk koopman in de Warmoesstraat. Deze katholieke ondernemer had Amsterdam verruild voor Haarlem door de Alteratie van 1578. Alle ingrediënten voor een gespannen verhouding tot Amsterdam waren dus aanwezig. Ook in Haarlem boerde de familie Van Campen goed; behalve het rijke huis aan het Spaarne bezat de familie nog een huis in de stad en veel grond in de directe omgeving en langs het Spaarne. Deze bleven ook na Pieters dood in de familie en bezorgden Jacob een vast basisinkomen. Het belangrijkste goed van de familie was het landgoed Randenbroek bij Amersfoort, dat door vererving in het bezit van Jacobs moeder en na haar dood in Jacobs bezit kwam. Het vormde een welkom pied-à-terre als hij zich wilde terugtrekken.

Na zijn schoolopleiding kwam Jacob op twaalfjarige leeftijd in de leer bij een schilder. Bij welke schilder blijft gissen, alle fantastische namen die geopperd worden ten spijt. Hij werd in 1614, nog geen twintig jaar oud, als meester-schilder in het Haarlemse Sint Lucasgilde ingeschreven. Dat gilde deed in die dagen van zich spreken als de 'Haarlemse School'. Carel van Mander was tot kort daarvoor prominent lid geweest.

In oktober 1615 overleed Jacobs vader en werd hijzelf hoofd van het gezin. Hij nam ook de functies bij de schutterij van zijn vader over, terwijl hij net twintig jaar oud was. Zijn directe meerdere was Johan van Schoterbosch die op het staatsieportret van de Haarlemse Klo-

Jacob van Campen

De dichter L. Meyer schreef een vers onder dit portret:

*Dus was het anſchijn des weêrghadeloozen Bouwers
Van 't achste wonderſtuk, het Raadhuis t'Amſterdam;
Zijn Geest wydtluſtig ſtraalt in d'oogen der anſchouwers
Uit all' de werken, die zyn Konſt in handen nam;
En ſchoonze in duurzaamheid voorbij alle and're ſtreeven,
Zijn onverwelkb're lof zal z'eter overleeven.*

veniersdoelen voorkomt. Daar Jacob voor de wet nog steeds minderjarig was, werd zijn oom Cornelis van Campen als voogd aangesteld. Deze Cornelis leefde en werkte in Amsterdam en ging een belangrijke rol in Jacobs jonge leven spelen. Doordat Cornelis lid was van de rederijkerskamer *d'Eglantier* raakte Jacob vertrouwd met het Amsterdamse culturele leven. Cornelis bemoeide zich intensief met de vijf kinderen van zijn broer en hij bedacht hen ook in zijn testament. In 1637 zou Jacob van hem de som van f 10.000,- erven. Dat was niets vergeleken met de erfenis van Jacobs grootmoeder die in 1616 overleed en van wie Jacob, omdat zijn vader al was overleden, het vermogen van f 225.000,- erfde. Ook de andere kinderen erfden geld of goederen, waaronder diverse huizen in Amsterdam. In 1625 overleed Jacobs moeder. Alleen de specifieke delen van de erfenis voor de stamhouder – waaronder het landgoed Randenbroek – kwamen direct aan Jacob, maar de rest bleef tot 1641 onverdeeld. Al met al mag je stellen dat Jacob en zijn broer en zussen in goeden doen kwamen te verkeren.

Belangrijk voor Jacobs verdere carrière is een reis door Italië, maar wanneer dat was is onduidelijk. Ook of deze reis iets te maken heeft met de ommezwaai in zijn carrière wordt niet duidelijk. Hij raakte gefascineerd door de klassieke bouwkunst zoals die in Italië nieuw leven ingeblazen werd door Palladio en Scamozzi. Van zijn reis heeft hij ongetwijfeld Scamozzi's lijvige standaardwerk *L'idea della architettura universale* (1615; 6 delen) mee terug genomen. Weer in de Republiek teruggekeerd wist Jacob van Campen wat zijn bestemming was: architect.

Jacob van Campen, de schilder

Laten we eerlijk zijn! Als schilder en tekenaar betekende Jacob van Campen niet veel. Als hij bij die professie gebleven was, waren wij hem allang vergeten. Uit die periode is zijn kennismaking met Pieter Saenredam en diens werk van belang omdat Jacob toen zijn fascinatie voor architectuur ontdekt zou kunnen hebben. In zijn latere leven kwam zijn opleiding tot schilder van pas als er wand-, plafond- of trompe-l'oeil-schilderingen gemaakt moesten worden. Dat kunnen wij in o.a. Huis ten Bosch in diverse zalen vaststellen. Maar later, bij grote bouwopdrachten, schakelde hij zelfs daarvoor liever gerenommeerde namen in. Van zijn hand zijn welgeteld 12 schilderijen bekend en men weet van zo'n 30 schilderijen dat ze gemaakt zijn, maar niet waar ze gebleven zijn of hoe ze er uitzagen.

Boven: Huis Randenbroek bij Amersfoort. Erfenis voor Jacob van Campen an moederszijde
Onder: Oude vrouw met boek
Schilderij door Jacob van Campen ±1625

Jacob van Campen

Boven:
Mercurius, Argus
en Io
±1645
Links: Constantijn
Huygens en echtge-
note
±1635
Rechts:
Trompe-l'oeil in
v.m. Hoogerhuis bij
Amersfoort
1645-'50

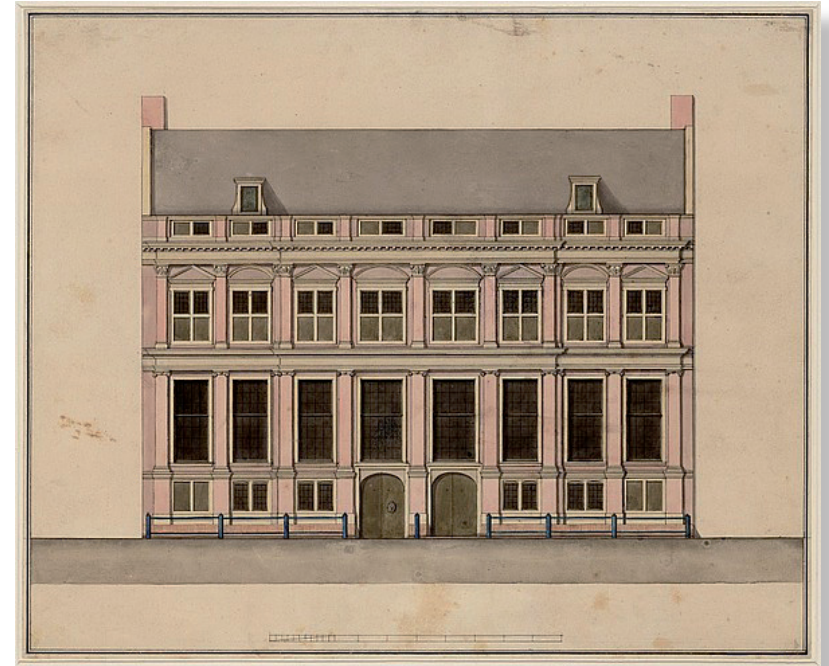
Jacob van Campen, de architect

De eerste daad als architect verrichtte Jacob van Campen in zijn geboortestad Haarlem. In 1623 ontwierp hij een nieuwe voorgevel voor het Huis Guldewagen in de Grote Houtstraat. Het huis is al een tijd geleden afgebroken. Het was in de zeventiende eeuw niet ongevoen om een ervaren bouwer het casco te laten neerzetten en een kunstzinniger aangelegd persoon het uiterlijk te laten vormgeven. Dat is een gewoonte die tot in de twintigste eeuw aanhield, tot architecten in hun opleiding leerden de totale discipline onder de knie te krijgen.

Coymanshuis

In 1625 kreeg Van Campen door zijn oom Cornelis een grotere opdracht toegevoerd in Amsterdam. Balthasar Coymans Jr. had tegenover de Westermarkt een braakliggend perceel bouwgrond aan de Keizersgracht gekocht en wilde daarop bouwen. Ook hier weer mag Jacob alleen de voorgevel vormgeven, op aandringen van de opdrachtgever die wat ‘moderns’ wil. De rest van het gebouw werd volgens de vertrouwde renaissance-principes – in navolging van Hendrick de Keyser – gebouwd, zelfs de achtergevel. Het werd een dubbel woonhuis van ruim 26 meter breed waarop Van Campen helemaal los kon gaan. Omdat het perceel in een binnenbocht van de gracht ligt loopt het grondstuk taps toe, wat maakt dat de achtergevel nog geen 23 meter breed is. Van Campen volgde nauwgezet de voorschriften van Scamozzi en zette in Amsterdam het eerste classicistische gebouw neer. Op de ontwerptekeningen heeft de begane grond alleen twee toegangsdeuren en geen enkel raam. Dat was een gevolg van het imiteren van de Italiaanse gewoonte huizen als onneembare vestingen te bouwen. Feit is dat het Coymanshuis meteen vensters kreeg op de begane grond, zoals de tekening hiernaast laat zien.

Alleen vakbroeders vonden het huis geweldig; in Architectura Moderna steken Cornelis Danckerts en Salomon de Bray de loftrumpet over het Coymanshuis in een nawoord van een standaardwerk dat voor de rest volledig aan de Hollandse Renaissance gewijd is. “Wie dit niet als schoonheid herkent, begrijpt de bouwkunst niet”.

Boven: Coymanshuis zoals het uitgevoerd is (SAA)

Onder: Coymanshuis verbouwd tot H.B.S. Alle ramen zijn vergroot ten koste van de classicistische gevelelementen (SAA)

Hofarchitect

Daarmee was het uitstapje naar Amsterdam even gedaan. In 1625 overleed Prins Maurits die opgevolgd werd door zijn halfbroer Frederik Hendrik. Diens moeder had hem een Franse opvoeding gegeven met de nadruk op kunst en cultuur. Zodra Frederik Hendrik geïnstalleerd was als stadhouder en legeraanvoerder omringde hij zich met kunstenaars en architecten die hij enkele paleizen liet bouwen en versieren. Jacob van Campen had de eerste bewijzen van zijn kunnen geleverd en mocht zich in het rijtje kunstenaars voegen. Door enkele opdrachten bewees hij de nieuwe vormtaal van het classicisme onder de knie te hebben, wat hem binnen korte tijd tot hofarchitect van de Oranjes maakte. Zijn bekendste project waar zijn naam als voornaamste deelnemende kunstenaar aan verbonden kan worden, is het Mauritshuis, een opdracht van de Duitse graaf Johan Maurits van Nassau-Siegen die in dienst van de Staten-Generaal was. Als tekenaar trok Van Campen de jonge Pieter Post aan die in zijn latere leven zelf een belangrijk classicistisch architect zou worden. De heren konden alle tijd nemen; de opdracht werd uitgegeven in 1633 maar nog tijdens de voorbereidingen verdween Johan Maurits voor acht jaar naar Brazilië, als gouverneur in Staatse dienst. In 1644 keerde hij naar de Republiek terug en toen was het Mauritshuis net af en ingericht. Tijd genoeg voor ander werk tussendoor.

Burgerweeshuis

Een van die werken voerde hem opnieuw naar Amsterdam; zijn achterneef Nicolaas van Campen was vroedschapslid geworden en regent van het Burgerweeshuis. In die hoedanigheid haalde hij Van Campen naar Amsterdam voor een grote verbouwing van het voormalige Sint Luciënklooster dat sinds 1580 tot weeshuis diende. In 1632 ontwierp Van Campen een Dorische arcade voor de jongensbinnenplaats en in 1634-'35 volgden geheel nieuwe gevels rond de meisjesbinnenplaats. Vooral bij deze laatste opdracht ging Van Campen helemaal los en de binnenplaats werd een visitekaartje van het Burgerweeshuis.

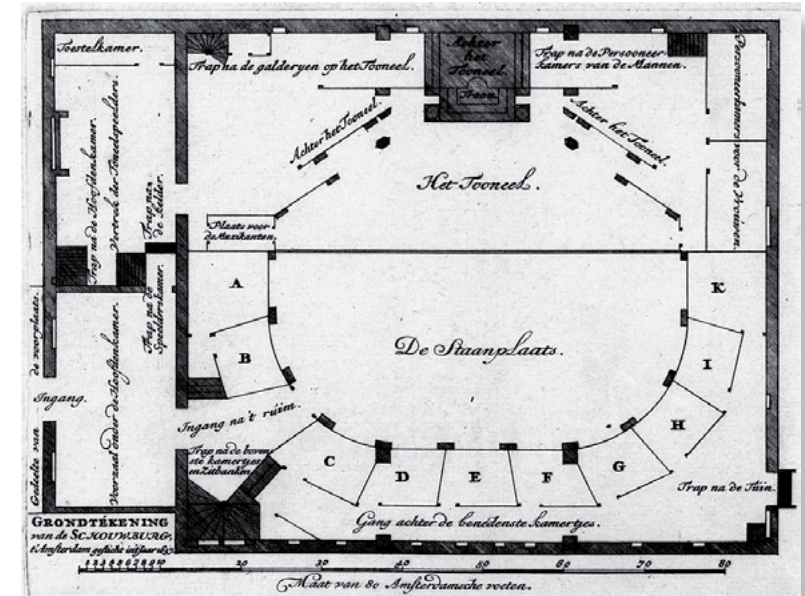
Boven: Mauritshuis in Den Haag

Onder: Burgerweeshuis, binnenplaats meisjesafdeling (SAA)

Nieuwe Schouwburg

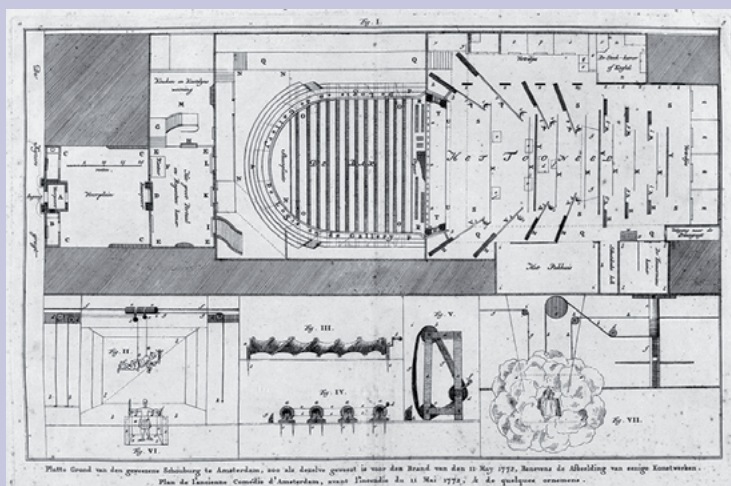
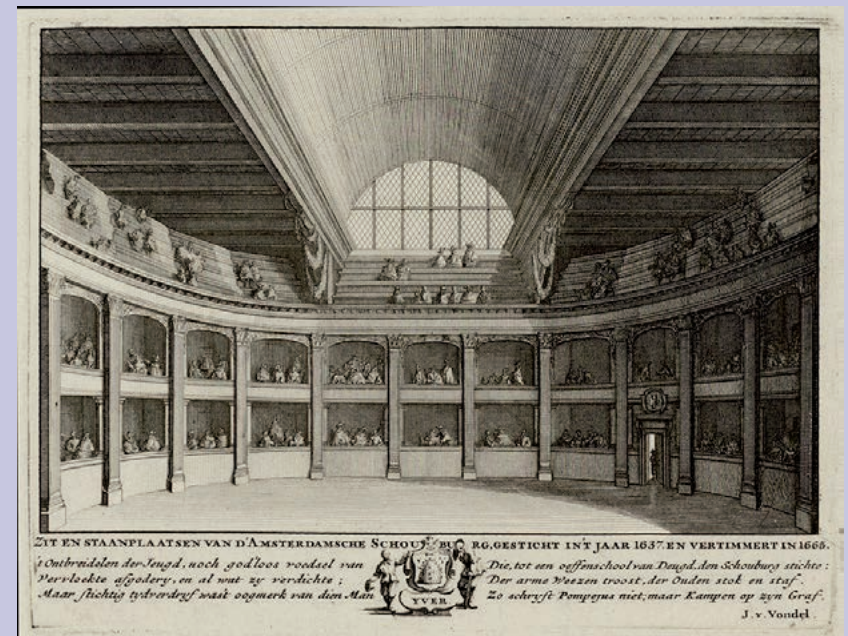
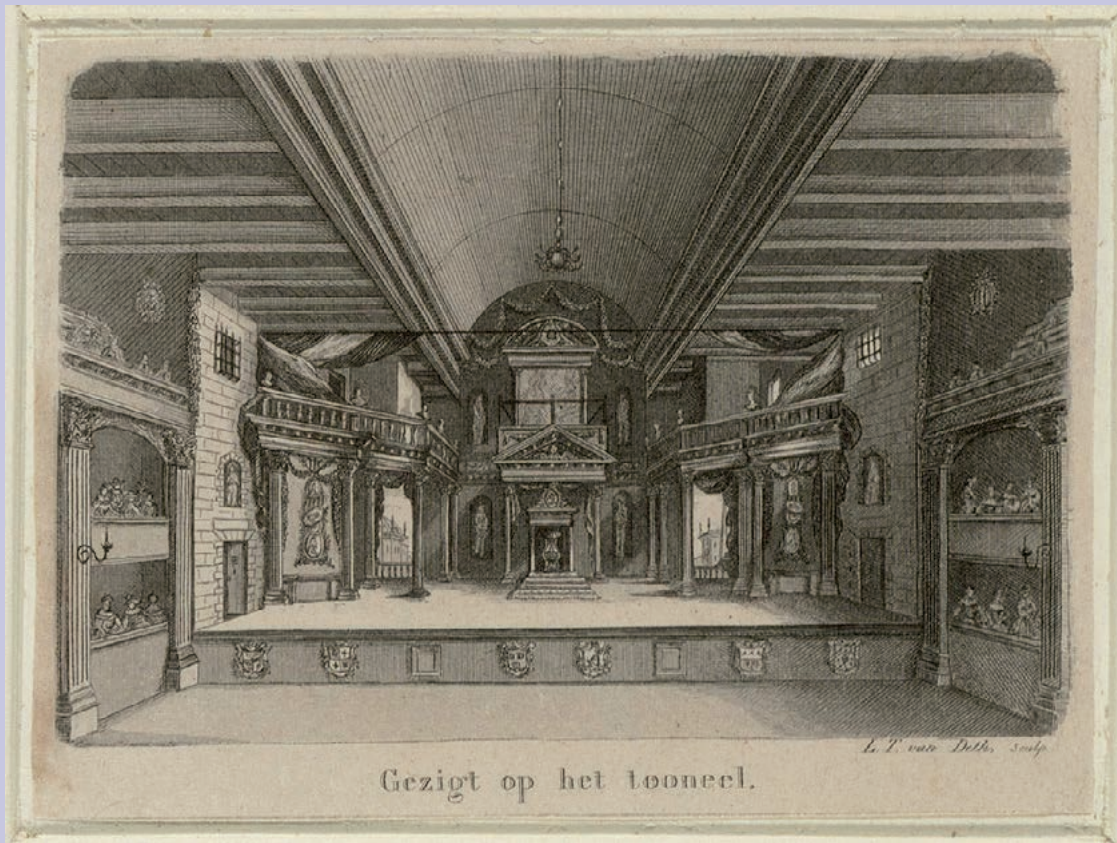
Als inkomstenbron exploiteerde het Burgerweeshuis een schouwburg op de Keizersgracht. Na 15 jaar nam het weeshuis in 1632 de Duytse academie over van Samuel Coster en liet die verder bespelen door drie rederijderskamers. Onmiddellijk werden plannen gemaakt voor een herbouw van de in pandig staande schouwburg, maar dan in steen. Dankzij zijn achterneef maar natuurlijk ook door zijn prestatie op de meisjesbinnenplaats kreeg Van Campen de opdracht de nieuwe schouwburg te ontwerpen. Omdat het gebouw helemaal ingebouwd stond was er aan de buitenkant niet veel eer te behalen, maar daarvoor besteedde hij zijn aandacht aan het interieur. Opnieuw riep hij de hulp van de antieken in, in dit geval de Romein Vitruvius die in het antieke Rome een theater had gebouwd dat door latere generaties vastgelegd was. En opnieuw verzekerde hij zich van de medewerking van een begenadigd tekenaar, de jonge Philips Vingboons. In april 1637 begon de sloop en elf maanden later trad het eerste gezelschap op met de Gijsbrecht van Amstel. De zaal was toen nog niet helemaal af en provisorisch ingericht. Van Campen had noodgedwongen aan paar wijzigingen ten opzicht van Vitruvius moeten aanbrengen. Het amfiteater had plaats gemaakt voor twee rijen loges boven elkaar en de ruimte vóór het toneel was niet ingericht voor het koor, zoals in Rome, maar voor de goedkoopste plaatsen voor het publiek. Het zuiver cirkelvormige ontwerp van Rome was in Amsterdam onder invloed van de beschikbare ruimte een ovaal geworden. Het toneel was een prachtstuk met rijk decor, maar dat was nu juist hetgene dat zijn langste tijd had gehad. Uit andere theaters waaide het gebruik van verwisselbare coulissen uit het barokke toneel over en dat was in het statische decor van Van Campen niet te implementeren. In 1664-'65 zou Philips Vingboons de opdracht krijgen de schouwburg aan de nieuwste eisen van het toneel aan te passen. Op de toegangspoort tot het binnenterrein na bleef er niet veel over van wat Jacob van Campen ontworpen had. Zoals u wellicht weet is de schouwburg in 1772 tot de grond toe afgebrand waarna op het Leidseplein een nieuw gebouw neergezet werd. De toegangspoort van Van Campen heeft ook die aanslag overleefd en staat er vandaag nog.

Boven: Plattegrond schouwburg Keizersgracht naar ontwerp van Jacob van Campen (SAA)

Onder: Entree tot de binnenplaats waar de schouwburg stond (SAA)

Li.boven:
Het toneel van 1637 (SAA)

Re.boven:
De zaal met de dubbele rij loges
(SAA)

Links;
Plattegrond met de verbouwing
van 1665 (SAA)

Rechts:
Het toneel van 1665 (SAA)

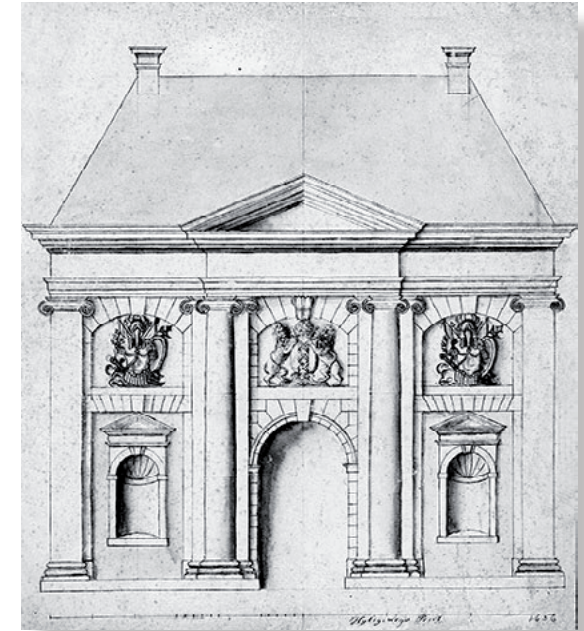

Heiligewegspoort

Tussen de Derde en Vierde Uitleg lag een halve eeuw en de stad besloot alle poorten, die bij het afmaken van de uitleg binnen de stad zouden komen en dus nutteloos zouden worden, alsnog te verstenen, dus in een meer solide uitvoering te herbouwen. Achtereenvolgens werd de Antoniespoort in 1636 vernieuwd, de Heiligewegspoort in 1637 opnieuw opgetrokken en tot slot de Regulierspoort in 1654-'55 in een kapitaal bouwwerk veranderd. De Antoniespoort werd ontworpen door Pieter de Keyser en voor de Heiligewegspoort werd Jacob van Campen aangezocht een ontwerp te maken. Om compleet te blijven: de versterking van de Regulierspoort volgde pas in 1654-'55 en werd opgedragen aan Hendrik Ruse, vestingbouwer in dienst van de stad. Die begon ongeduldig te worden over het uitblijven van de Vierde Uitleg en als zoethoudertje werd hij aan dit werk gezet. Men wist toen allang dat de poort heel binnenkort (1661-'62) volledig nutteloos zou zijn en heeft besloten er t.z.t. een boterwaag van te maken. Van Campen zette met de Heiligewegspoort een soort triomfboog neer. Hij zag haarfijn in dat in die onmogelijke knik geen enkele vorm van stadsverdediging te verwachten was en dat het een statusobject zou zijn. Hij kreeg het voor elkaar dat de boog solitair leek te staan terwijl hij toch aan twee kanten ingebouwd was door een aarden wal en de Herengracht. In tegenstelling tot alle andere poorten stond op het gebouw een normaal schilddak met twee nepschoorstenen, in plaats van een solide onderbouw met torenspits of ruiter met uurwerk. Verder vertoonde het gebouw de intussen gebruikelijke pilasters en timpanen waardoor het meer op een chique woonhuis leek dan op een vestingpoort (*zie afbeelding rechts; SAA*).

Nieuwe Kerk

Toch rondde hij dit project ook naar tevredenheid van de stad af. Toen in 1645 de Nieuwe Kerk getroffen werd door brand werd Van Campen uitgenodigd deel uit te maken van het team kunstenaars dat moest zorgen voor de herbouw. Van Campen had zijn visitekaartje afgegeven met de geslaagde nieuwe orgelkast van de Laurenskerk in Alkmaar. Ook die van de Nieuwe Kerk moest vernieuwd worden en dat werd de hoofdtaak voor Van Campen. Ook dit object benaderde Van Campen als een gebouw, een portico met 'zuilen' die het instrument maskeerden (*zie afbeelding rechts*). Pas als de luiken opengingen bleek daar een orgel achter te schuilen. Of Van Campen bij de verdere werkzaamheden aan interieur en exterieur ingezet werd, is onbekend.

Tijdens de langdurige opknopbeurt voor de Nieuwe Kerk bedacht burgemeester Backer dat een behoorlijke toren ook wel eens aan de beurt was. Nu Van Campen toch in de buurt was werd hem gevraagd een ontwerp te maken. Er waren al ontwerpen door andere architecten gemaakt maar schijnbaar geen enkele tot tevredenheid. Van het ontwerp van Van Campen zijn uitgewerkte schetsen bekend, die waarschijnlijk door Willem de Keyser zijn gemaakt (*afbeelding rechts; SAA*). Hij heeft zich beheerst en een bij de gotische kerk passende toren ontworpen, waar alleen op kleine details classicistische ornamenten toegepast zouden worden. De toren moest de hoogste van het land worden en dus werd de onderbouw zo omvangrijk dat een punt in de Nieuwezijds Voorburgwal zou komen te staan. Er is werkelijk in 1646 begonnen met het heiwerk en 20 juli 1647 werd de eerste steen gelegd. Door allerlei vertraging viel de werkelijke bouw van de toren samen met die van het nieuwe stadhuis en daarvoor ontbrak de mankracht. In juli 1652 brandde het oude stadhuis tot de grond af en werd het plaatsgebrek nijpend. In oktober daarop overleed burgemeester Backer die zich zo sterk had gemaakt voor de toren. De vroedschap besliste nu dat het stadhuis voorrang kreeg en het werk aan de toren werd stilgelegd. Zoals we

weten is die nooit afgemaakt en in 1783 werd meer dan de helft van de onderbouw gesloopt zodat er een soort portiek overbleef. Het is van belang dat we daaraan goed kunnen zien wat Van Campen met de toren van plan was; diverse elementen die in het interieur terecht zouden komen, vertonen classicistische trekjes, timpanen en zuilachtige staanders.

Rechts: Toren Nieuwe Kerk, tekening door Willem de Keyser naar ontwerp Jacob van Campen (SAA)

Links: Onderbouw van de toren Jan de Beijer 1757 (SAA)

Stadhuis op de Dam

Zoeven kwam het nieuwe stadhuis ter sprake. Het besluit daartoe werd al in 1639 genomen maar er werd niet meteen aan Van Campen gedacht om als architect op te treden. Deze hoorde in 1640 wel van het besluit een nieuw stadhuis te bouwen maar hield zich op de vlakte. Hij had genoeg werk. In 1646 waren zoveel afgekeurde plannen van tafel geveegd dat men besloot vakkundige mensen in te schakelen, of 'luijden dies verstaende' zoals men het noemde. Daarmee werd ook een ontwerp ter zijde geschoven waar de broers Philips en Justus Vingboons sinds 1643 aan hadden gewerkt.

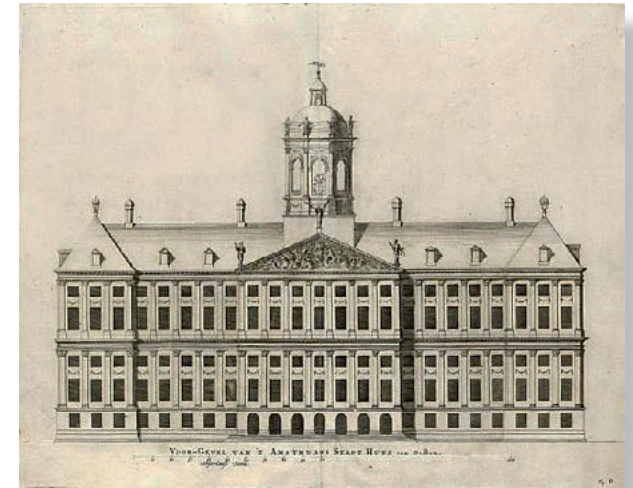
In april 1647 diende Van Campen zijn ontwerp in dat meteen in goede aarde viel. Van Campen bepaalde dat het breedste front naar de Middeldam gekeerd zou zijn, terwijl dat steeds dwars daarop gedacht was. We weten dat het heiwerk op 20 januari 1648 begon zonder dat precies bekend was hoe groot het stadhuis zou worden. Tijdens het heien nog werd de plattegrond gewijzigd en het heiwerk aangepast. Nergens is geboekstaafd dat Van Campen officieel de opdracht kreeg om het ontwerp te maken zodat we ook niet weten wat zijn taken en bevoegdheden waren. Op zich niet zo vreemd daar we net hoorden dat het oude stadhuis in 1652 afbrandde. Er zijn toen heel veel stukken verbrand of anderszins vernield.

Van Campens plan voor een nieuw stadhuis belooft intussen zijn meesterwerk te worden. Hij bewees zijn gelijk dat de architect die de mathematiek beheerste in staat was ook in de schaalvergroting een evenwichtig bouwwerk neer te zetten. Om het ontwerp helemaal technisch te ontleden ontbreekt hier de ruimte en dat is allemaal al uitvoerig gedaan. Het stadhuis heeft inclusief het souterrain 6 bouwlagen en 2 grote binnenplaatsen die voor meer licht in het interieur zorgen. De gevels zijn rondom volledig uitgewerkt; het gebouw staat solitair. De voor- en achtergevel zijn mathematisch uitgewerkt; drie stevige risalieten brengen reliëf in de gevels. De breedteverhoudingen hoekpaviljoen:wand:middenrisaliet:wand:hoekpaviljoen zijn 2:3:4:3:2. Het middenrisaliet laat zeven traveeën zien die gedekt worden door een timpaan met een rijk van beeldhouwwerk (Quellinus) voorzien fronton. De pilaster- en kapitelenordening kwam opnieuw regelrecht uit de boeken van Scamozzi. Afwijkend daarvan is de forse koepel die het geheel bekroont, kopergedekt, opengewerkt om het carillon (Hemony) te kunnen horen en voorzien van een uurwerk. De entree was door de zeven traveeën van het middenrisaliet verdeeld over evenveel poortjes. De eigenlijke ingangen zijn achter de tweede

Boven: Stadhuisontwerp van Philips en Justus Vingboons ±1645 (SAA)

Onder: Stadhuisontwerp Jacob van Campen ±1648 (SAA)

en zesde poort. Dat was voor Italiaanse begrippen misschien niet vreemd maar de Amsterdammers waren gewend tegen officiële gebouwen ‘op te zien’ middels hoge dubbele stoepen zoals de waag tegenover het stadhuis bijvoorbeeld. Er is altijd veel over te doen geweest; beroemd is de sneer: “Het Paleis is een gebouw zonder ingang en Zochers beurs een ingang zonder gebouw”.

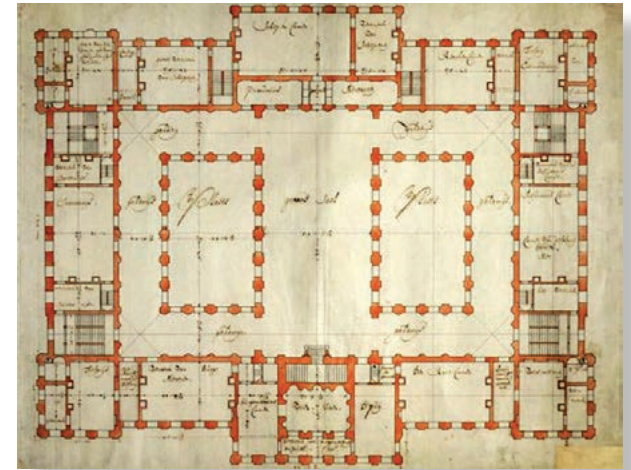
Het interieur werd in hoge mate door de burgemeesters bepaald. Zij gaven aan waar zij wilden zetelen, waar de schutterij gehuisvest werd, waar de wisselbank moest komen en hoe die ingericht diende te worden, inclusief de opslag in de kelder. Zij bepaalden dat er geen trappenhuisen in de hoek geperst zouden worden maar dat het riante dubbele trappen vanuit de vier hoeken van de galerij dienden te zijn (*zie plattegrond rechts*).

Die galerij was wel een inbreng van Van Campen, min of meer gekopieerd van het Romeinse forum zoals dat door Palladio gereconstrueerd was. Zij ging doorlopend rond de binnenplaatsen en gaf toegang tot de diverse kamers aan de buitenmuur. De trappen in de vier hoeken verbonden alle verdiepingen en kelder onderling.

Het wordt algemeen geprezen hoe Van Campen alle bijzondere wensen van het stadsbestuur heeft verwerkt tot nog steeds een evenwichtig geheel.

In oktober 1648, meteen na het voltooiën van het heiwerk, werd als dagelijkse leiding bij de bouw een stadsarchitect benoemd: Daniël Stalpaert. Zijn taakomschrijving was wel van algemene aard maar het tijdstip verradt dat hij speciaal voor de omvangrijke bouwactiviteit op de Dam werd aangetrokken. Verder werd op de steenhouderswerf een extra man aangesteld voor het werk aan het stadhuis: Willem de Keyser, zoon van Hendrick de Keyser. Zijn taak was het met zijn ploeg de gevelornamenten en blokken zandsteen pasklaar voor de bouw aan te leveren. Voor het overvloedige beeldhouwwerk werd de Antwerpenaar Artus Quellinus naar Amsterdam gehaald (*zie kariatiden in de Vierschaar rechts; foto Roelof Koning*).

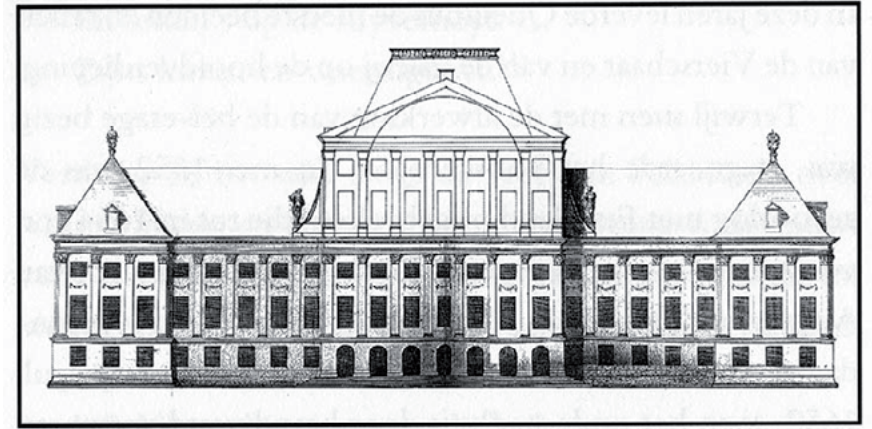
Jacob van Campen was vooral in het begin van de bouw regelmatig wekenlang in de stad aanwezig om de bouw te begeleiden. Hij logeerde op stadskosten eerst in het Oudezijds Heeren Logement, later in een eenvoudiger logement en nog later als gast van Quellinus. Dat had alles te maken met geldnood van de stad. In 1652 brak de Eerste Engelse oorlog uit, die al snel een flinke aanslag op de stedelijke financiën betekende. In juni 1653 was dat zo nijpend geworden dat men besloot de bouw na twee verdiepingen te stoppen en met een

dak af te werken. Dat zal een flinke klap voor Van Campen zijn geweest maar we zien hem via ontwerpschetsen het beste ervan maken om de vier verdiepingen hoge burgerzaal tussen de twee verdiepingen van de rest van het gebouw in te passen (zie schets hiernaast).

In juni 1654 werd de oorlog beëindigd en verbeterden de financiën van de stad snel weer. Begin 1655 draaide men de bezuinigingen weer terug en werd de bouw verder uitgevoerd zoals oorspronkelijk ontworpen. Alleen werd de bouw enigszins bemoeilijkt doordat allerhande stadsdiensten alvast in de gereedgekomen verdiepingen trokken, gedwongen door de kantorennoed na de stadhuisbrand van 1652.

Veel erger vond Van Campen het eigenzinnige optreden van Stalpaert, die details wijzigde zonder overleg met, laat staan goedkeuring van de ontwerper. Het allerergst vond Van Campen het feit dat de burgemeesters Stalpart steeds in het gelijk stelden en ingrijpende details van zijn ontwerp lieten 'verknoeien'. Het is niet bekend of Stalpaert geprest werd haast te maken en dat hij daarom bewerkelijke onderdelen vereenvoudigde. Hij zag bijvoorbeeld geen kans de zolderingen van zalen, kamers en galerijen van de ontworpen 'gedrukte bogen' (ellipsvormig) te maken en verving die door eenvoudiger te maken rondbogen. Omdat de galerijen minder breed waren dan de kamers ontstond een visueel probleem dat alleen in een schets uitgelegd kan worden (zie afbeelding rechts). Voor Van Campen een onoverkomelijk bezwaar en hij stevende op hoge poten naar de burgemeesters. Die kozen partij voor Stalpaert en nu was voor Van Campen de maat vol. In december 1654 verliet hij het werk en de stad om er nooit meer terug te keren. Stalpaert voltooide de bouw op eigen houtje. De inrichting en decoratie van de diverse zalen nam nog de rest van de eeuw in beslag. Willem de Keyser, die Van Campen door dik en dun gesteund had, werd ontslagen. Daarmee hebben we alle bouwwerken van Jacob van Campen in Amsterdam gehad. We stelden in het begin al dat je ze op de vingers van één hand kan tellen.

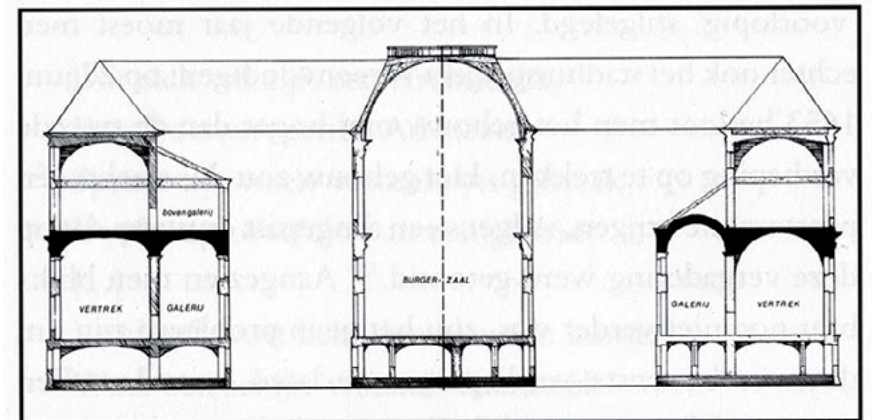

Boven: Noodoplossing voor lager stadhuis door bezuinigingen 1653 (Stichting Koninklijk Paleis te Amsterdam)

Onder: De controversie Van Campen-Stalpaert in beeld.

Links zoals ontworpen door Van Campen, met gedrukte bogen als zoldering van galerij en bel-etage. Door die oplossing konden de zolderingen op gelijk niveau blijven.

Rechts zoals Stalpaert ze uitvoerde, met eenvoudiger te maken rondbogen. Hierdoor verschilde - door de verschillende breedten van galerij en kamers - de hoogte. Bovendien begon de ronding bij Stalpaert al tussen de ramen en niet erboven (zie volgende pag.). (Stichting Koninklijk Paleis te Amsterdam)

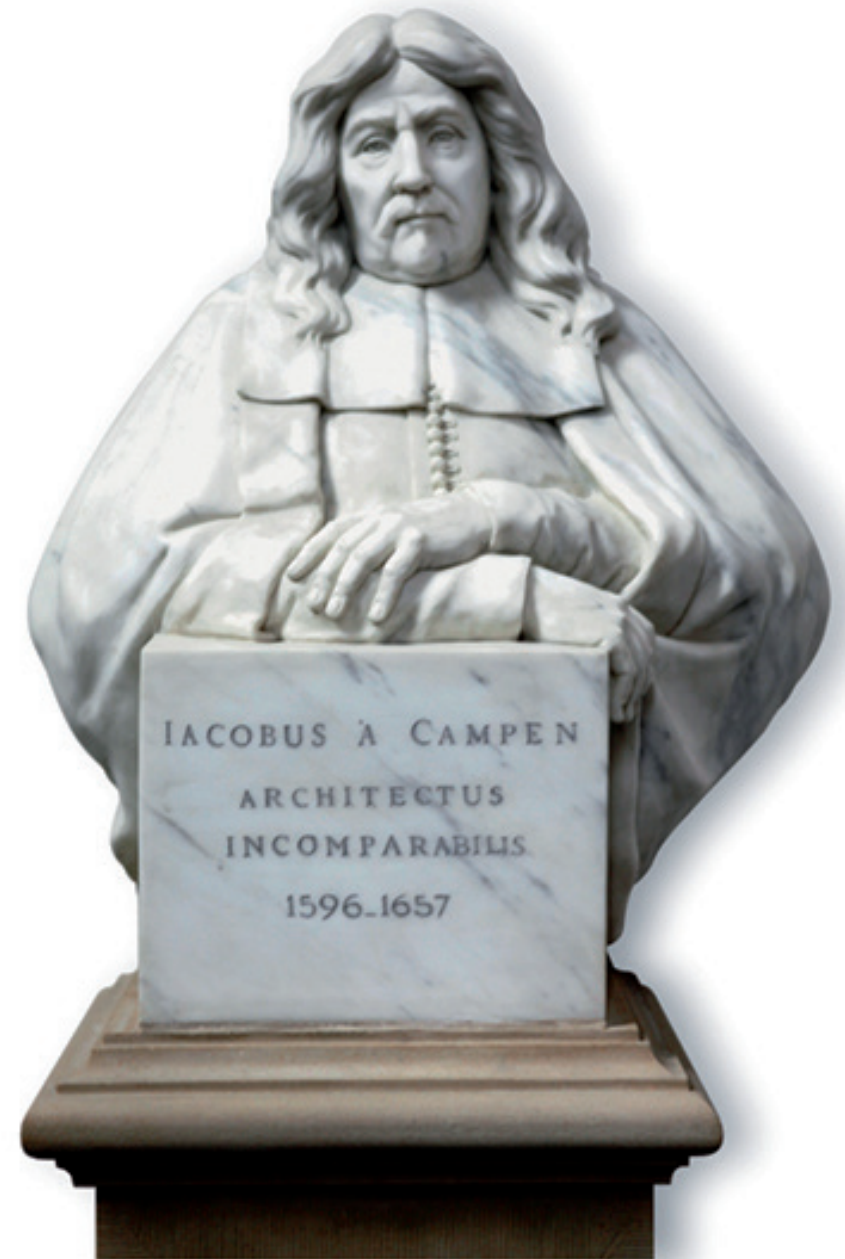
DE SCHEPENS KAMER
OP HET STADHUIS
TE AMSTERDAM.

LA CHAMBRE DES ÉCHEVINS
AU HÔTEL DE VILLE
D'AMSTERDAM.

L'Architecture de J. de Witte, avec l'Ordonnance de la Ville, par l'Architecte, l'Ingénieur et le Peintre de la Ville.

Reynolds.

Theo Bakker's Domein

Op deze site vindt u makkelijk leesbare maar toch informatieve verhalen over de ontstaansgeschiedenis van Amsterdam. Ze zijn onderverdeeld in rubrieken als Middeleeuwen, godsdiensten, nijverheid en handel, transport, openbaar vervoer, haven, watermanagement, stadsuitleg, annexaties, verkeersdoorbraken, chroniquers en allerlei andere zaken.

Klik hier voor een overzicht van alle PDF's op deze site

